

Russiýada goşun we häkimiýet

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Russiýada goşun we häkimiýet RUSSIÝADA GOŞUN we HÄKIMIÝET

Putin ýakynda «Wagner»-iň başlygy bilen başa-baş bolup galanda, ähli emelleri ulanyp, taryhyň gaýtalanmagynyň önüni almaga dyrjaşdy. Häzirki wagtda Owganystan ýeňlişiniň lapykeçligi Ukrainadaky harby ýolbaşçylaryň söbügini sypdyranok

1917-nji ýylyň Oktýabr rewolýusiýasyndan soňra Russiýa Sowet Federativ Sosialistik Respublikasynyň gurulmagyndan we 1991-nji ýylda Federal Russiýa Respublikasynyň gurulmagyndan soň rus syýasy agaklygy harby edaralary häkimiýetden daşlaşdyrmagy başardy.

Hiç bir general ýa-da harby iş staży bolan islendik kişi Kremlde ýaşamady. Şonuň üçinem rus we sowet generallarynyň roly döwlet derejesinde uly üstünlikleri gazananam bolsa, rus syýasy durmuşynda çäkli bolup galdy. Sowet döwründe Sowet Soýuzynyň Kommunistik partiýasynyň Merkezi Komiteti ýokary düzümlü ygtyýarlylaryň çykýan ýeri we liderleriň münberi boldy.

Merkezi Komitet Gyzyň Goşunyň generallaryny garnizonlaryndan çykarman saklady we häkimiýete goşulmaklaryna ýol bermedi.

Ikinji jahan urşundan soň SSSR-iň meşhur diktatory Iosif Stalin general Žukow ýaly urşuň gahrymanlarynyň roluny çäklendirip, olary häkimiýetden daşlaşdyrdy.

Georgiy Žukow

SSSR-iň KP-nyň Merkezi Komiteti hiç bir generalyň häkimiýet başyna gelmegine ýol bermedi.

Staliniň döwrüniň yzyndan Sowet Soýuzy kontrrazwedka gulluklaryndan gelen we howpsuzlyk karýerasy bolan iki adam (Hruşýow we Andropow) tarapyndan dolandyrylyp, meşhur sowet kontrrazwedka gullugy KGB-niň başlygy Geýdar Aliýewiň Gorbaçýowyň iň güýçli garşydaşyka ýolbaşçy wezipeden boşadylmagynyň düýp sebäbi howpsuzlyk karýerasynyň bolandygy däl-de, slawýan bolmadyk etniki gelip çykyşydy we dinidi.

Russiýanyň döwlet ýolbaşçysy Wladimir Putin 1917-nji ýyl wakalaryny ýurtdaşlaryna ýatladanda, bilgeşleýin ruslaryň jemgyýetçilik hakydasyny janlandyryp, olary goşunyň syýasata goşulanda getirjek haosynyň çökder boljakdygyny ýatladypdy.

General Lawr Kornilowyň 1917-nji ýylyň aprel aýynda Patyşa Russiýasynyň goşun bölümlerindäki hereketi boýunça dagy häli-häzirlere Russiýada taryhçylaryň arasynda giň gurşawly çekişmeler dowam edýär.

Lawr Kornilow

Kornilow şol sagtlar patyşa goşunlarynyň baş serkerdebaşlygyna bellenenip, bolşewistik hereketi ýok etmek

üçin paýtagt Sankt-Peterburgyň gözegçiligini ele almagy makul bilipdi.

Edil şol wagt Russiýa Birinji jahan urşunyň soňky ýylynda Ýaponiýanyň garşysyna ahyrsoňunda ýeňilip çykjak aldymberdimli söweşini başdan geçirýärdi.

Ruslaryň taryhy hakydasy Wladimir Leniniň häkimiýeti eýelemeginiň yzyndan dörän graždanlyk urşunyň we patyşa flotiliýasynyň tanymal admiraly Aleksandr Kolçagyň birnäçe aýlap dowam eden gozgalaňynyň getiren hasratly epizodlary bilen doludyr.

Kolçak merkezi Sibiriň Omsk şäherinde ýerleşen wagtlaýyn hökümetiň Goranmak ministridi.

Soňabaka bu hökümetiň garşysyna geçen Kolçak 1920-nji ýylyň fewralynda ýeňlişe uçradylyp, özi-de ölüm jezasyna höküm edilýänçä aklaryň gyzyl bolşewiklere garşy urşuna serkerdelik edip, Russiýanyň iň ýokary ýolbaşçysyna öwrülipdi.

Aleksandr Kolçak

Sowet Gyzyly Goşuny dünýäniň ýarsyny basyp alan äpet goşundygyna we adamzady gorkuzmaga ýeterlik möçberde esgere hem-de harby serişdä eýedigine garamazdan, 1991-nji ýylyň awgustynda Sowet Soýuzynyň iň soňky döwlet ýolbaşçysy Mihail Gorbaçýowa garşy syýasy agdarlyşyk geçirmek üçin degişli güýçleri herekete girizenden soň Moskwanyň jümmüşinde üýşen on müňlerçe demonstratyň önünde birküç gün hem durup bilmedi.

Döwlet agdarlyşygyna synanyşyk Kommunistik partiýanyň Merkezi Komitetindäki ýokary düzümlü işgärler bilen birlikde goşun we hökümet ýolbaşçylygy tarapyndan amala aşyrylypdy. Kommunistik partiýanyň baş sekretarynyň kömekçisi Gennadiý Ýanaýew agdarlyşykçylara baştutanlyk edýärdi.

Gennadiý Ýanaýew

Agdarlyşykçylar şol wagtlar Adatdan daşady döwlet komiteti hökmünde tanaldylar. Rus taryhçylary üçin bu agdarlyşyk Sowet Soýuzynyň çagşamagyny çaltlaşdyran iň uly sebäpleriň biridi.

Şol wagtyň Sowet Russiýasy respublikasynyň döwlet ýolbaşçysy Boris Ýelsin ilki agdarlyşyga gatnaşyjylary yza serpikdirdi we birnäçe aý geçenden soň Gorbaçýowyň häkimiýetiniň soňuna nokat goýdy. Bulam Sowet Soýuzynyň ymykly dargamagyna getirdi.

Ukrainadaky urşy kyn şertlerde dowam eden we generallarynyň heniz harby hereketiniň maksadyna ýetip bilmedik Russiýanyň döwlet ýolbaşçysy Putine gezek gelende bolsa, ol Russiýanyň taryhynyň gaýtalanmagyna sebäp boljak haýsydyr bir haosyň ýa-da konfliktiň önüni almak üçin jan aýaman işleýär.

Putin Owganystan urşunyň Sowet Soýuzynyň çagşamagyna goşant goşan iň esasy sebäplerden biridigini gowy bilýär.

Şol bir wagtyň özünde 1917-nji ýyldaky döwlet agdarlyşygyna synanyşyklaryň rus imperiýasynyň ýapon urşunda ýeňilmegine, Russiýanyň patyşalar döwrüniň soňlanmagyna we graždanlyk urşunyň döremegine goşant goşandygyny-da gowy bilýär.

Şonuň üçin Putin ýakynda «Wagner»-iň başlygy bilen başa-baş bolup galanda, ähli emelleri ulanyp, taryhyň gaýtalanmagynyň

öňüni almaga dyrjaşdy. Häzirki wagtda Owganystan ýeňlişiniň lapykeçligi Ukrainadaky harby ýolbaşçylaryň söbügini sypdyranok. Bular ýaly zadyň bolup geçen ýagdaýynda, munuň effekti bu gezek diňe syýasy režimine däl, Russiýanyň territorial bitewiligine-de uly howp abandyrjakdygy görnüp dur.

Mustafa FAHS.

Şenbe, 08.07.2023 ý Publisistika